

G.J.M. van Baarsel-Schouten
Heemskerckstraat 43
2518 EJ Den Haag

Aan de Heer Hans-Georg Bleibaum
Ruschenbrink 23
3250 HAMELN 1
West-Duitsland.

Den Haag, 10 september 1982

Geachte heer Bleibaum,

Mijn brief van 31 augustus lag klaar om gepost te worden toen uw brief van 27 augustus arriveerde.

Uw brief heeft mij in verlegenheid gebracht, omdat ik toen al voor zowel het onderzoek naar de naam Schabort als naar de naam Venter al veel meer tijd besteed had dan de door u gesuggereerde 2 uur! Bovendien had ik, te uwens gerieve, mijn brief van 31 augustus in het Duits gesteld, hetgeen blijkbaar niet door u gewenst werd; die vertaling alleen al kostte me een uur extra.

Laat ik nu maar zo snel mogelijk overgaan naar de gegevens over Hendrik Venter.

In de eerste plaats heb ik een aantal scheepssoldijboeken doorgenomen over de jaren 1680 - 1683; helaas zonder resultaat.

Meer succes had ik bij de "overgekomen papieren van de Kaap de Goede Hoop"; dit is een rijke bron. Het was bij de V.O.C. de gewoonte dat de besturen van kolonies en factorijen belangrijke gegevens over hun doen en laten mededeelden aan de bewindhebbers van de V.O.C.

Voor het onderzoek naar Hendrik Venter zijn van belang:

- a. de rol van vrijburgers. Elk jaar werd een overzicht samengesteld met de namen van de vrijburgers en hun materiële bezittingen met het oog op de belastingheffing.

- b. de vrijboeken, waarin staat met welk schip de vrijburgers aan de Kaap zijn gearriveerd. Het vrijboek maakt dus duidelijk wanneer iemand uit Holland naar de Kaap is geëmigreerd.

Door mij zijn de volgende papieren van Kaap de Goede Hoop geraadpleegd:
ARA VOC 4015: geen rol en geen vrijboek

4016 en 4017 als voren

4018 rol vrijburgers opgesteld 14 febr. 1683. Hierin wordt Hendrik Venter niet vermeld. Evenmin in het vrijboek.

4019 - 4024, 4025 I en II, 4026 en 4027: geen vermelding.

4028: rol vrijburgers van 1691. Op fol. 76 verso van ARA VOC 4028 staat de naam van Hendrik Venter vermeld met de mededeling dat hij het land al 7 jaar in bezit had.

4029: rol vrijluiden 1690: geen Hendrik Venter

1691: wel vermeld; komt voor onder de vrijluiden van Stellenbosch. Volgens aantekening had hij zijn land 7 jaar gehad. Hij staat tussen nr. 73 en 90 in.

4030: rol vrijluiden 31 december 1692. Op fol 58v-59 komt Hendrik Venter voor. Volgens deze bron had hij 10 jaar lang het land bezeten en 10 jaar lang het land bezaaid.

Bovenstaande gegevens stemmen niet geheel met elkaar overeen. Wel mag worden aangenomen dat Hendrik Venter blijkbaar tussen 1682 en 1684 een stuk land bezeten (of misschien gepacht?) heeft en bewerkt.

In de overgekomen papieren bevindt zich elk jaar een zogeheten "Cassaboek" van Kaap de Goede Hoop- Hierin worden ontvangsten en uitgaven geboekt die liepen

over de kas van het bestuur van de kolonie. Ik heb de kasboeken van 1682 - 1685 geraadpleegd. Hierin komt bij de ontvangsten de post voor van bedragen die vrijburgers aan het bestuur betaalden voor het gebruik van VOC-dienaren voor hun bedrijf. In de kassaboeken ben ik een aantal betalingen aan de VOC tegengekomen met betrekking tot Hendrik Venter. Blijkbaar is Hendrik Venter niet als koopman maar als employee van de VOC naar Kaap de Goede Hoop gegaan.

- ARA VOC 4018: geen vermelding van Hendrik Venter in het kassaboek
4019: fol. 756 verso. De vrijburger Willem Looth betaalt aan V.O.C. voor gebruik van diensten Hendrick Venter van Hamel soldaat gedurende drie maanden. (Cassaboek 1683)
① 4021: (Cassaboek 1684) fol. 831 verso: Willem Looth enz. Hendrik Venter van Hamel adelborst, .. drie maanden
fol. 840 verso: Willem Looth enz. Hendrick Venter adelborst, .. drie maanden
4022 I: (Cassaboek 1685) fol. 560 verso: Willem Looth enz. Hendrick Venter 3/4 maand
fol. 565 verso: betaling Claas Hendricksz. enz. Hendrick Venter van Hamel voor 2¹/₄ maand
② fol. 575 verso: Claas Hendricksz. enz. Hendrick Venter van Hamel adelborst voor 3 maand.

De gegevens maken duidelijk dat Hendrik Venter in ieder geval sinds 1683 aanwezig was. In dat jaar werkt hij 3 maanden, in de twee volgende jaren zes maanden bij vrijburgers.

Wat nu gedaan moet worden is het nalopen van de kassaboeken van de volgende jaren (1686 - 1690). Aan de hand van zijn diensten als V.O.C. dienaar kan men dan de duur van zijn dienstverband bij de V.O.C. vaststellen en het moment waarop hij vrijburger werd. Ik acht het mogelijk tegen de tijd van zijn huwelijk in 1690 de dienst van de V.O.C. heeft verlaten.

Wanneer is Venter naar de Kaap gekomen? Heel misschien in 1683: toen werkte hij drie in plaats van zes maanden zoals later. Toch kan hij veel eerder zijn gekomen. Komt Venter uit Hamel? Het kassaboek schrijft steeds Hamel, dus zonder n.

Verder onderzoek kan bestaan uit:

- overgekomen papieren van nr 4031 af, en van de jaren 1686 - 1690 om het moment vast te stellen van de overgang van Venter van dienaarschap naar vrijburgerdom.
- een vrijboek te vinden met gegevens over moment van de komst van Venter naar de Kaap. (schip, jaar, kamer V.O.C.)

Ik hoop dat ik met deze gegevens u wat inzicht te hebben verschaft in de persoon van Hendrik Venter. Ik wacht gaarne uw nadere instructies af.
Met vriendelijke groet,

M. van der Schouw

Pa